

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонтиDOI: doi.org/10.31499/2616-5236Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>**ISSN**
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 336.14:338.124.4

JEL Classification H72, G01

DOI: [10.31499/2616-5236.3\(32\).2025.338670](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(32).2025.338670)

Taisiia Bondaruk, State Organization «Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine»

Doctor of Economic Sciences, Professor, Leading researcher at the Public Finance Department

РИЗИКИ ГЛОБАЛЬНИХ ШОКІВ ДЛЯ СТІЙКОСТІ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ**RISKS OF GLOBAL SHOCKS TO THE RESILIENCE OF LOCAL FINANCES**

Анотація: У статті розглядаються ризики глобальних шоків як ключовий фактор, що впливає на стійкість місцевих фінансів в умовах зростаючої турбулентності світової економіки. Обґрунтовано, що глобальні шоки, зумовлені економічними, соціальними, політичними, екологічними та енергетичними чинниками, здатні призводити до значних коливань доходів та видатків місцевих бюджетів, підривати фінансову автономію територіальних громад і ускладнювати виконання ними своїх функцій. У дослідженні запропоновано систематизацію типів глобальних шоків і їх впливу на місцеві бюджети у вигляді аналітичної матриці, яка поєднує характер впливу з конкретними напрямками підвищення стійкості.

Abstract: The article examines the risks of global shocks as a key factor influencing the resilience of local finances in the context of increasing turbulence in the global economy. It substantiates that global shocks caused by economic, social, political, environmental, and energy-related factors can lead to significant fluctuations in local budget revenues and expenditures, undermine the financial autonomy of territorial communities, and hinder their ability to perform their functions. Based on the synthesis of modern theoretical approaches and the analysis of research results by Ukrainian and foreign scholars, the study identifies that economic crises and financial disruptions reduce tax revenues and investment volumes; social shocks increase pressure on the expenditure side of budgets; political crises and armed conflicts destroy infrastructure and create additional costs for supporting internally displaced persons; environmental disasters require

substantial resources for recovery; and energy crises cause higher costs for meeting public utility needs.

The study proposes a systematization of global shock types and their impact on local budgets in the form of an analytical matrix, combining the nature of the impact with specific resilience-building measures. Among the strategic tools for ensuring the financial stability of local self-government, the paper highlights revenue base diversification, creation of reserve funds, development of social programs and partnerships with non-governmental organizations, investments in infrastructure and energy resilience, as well as the implementation of environmentally oriented planning and risk insurance mechanisms. It is shown that enhancing resilience requires not only financial but also institutional solutions, such as improving budget planning systems, introducing program-based budgeting, and expanding opportunities for inter-municipal cooperation.

Keywords: *global shocks, resilience of local finances, local budgets, financial stability, economic crisis, budget planning, local self-government*

Ключові слова: *глобальні шоки, стійкість місцевих фінансів, місцеві бюджети, фінансова стабільність, економічна криза, бюджетне планування, місцеве самоврядування*

Постановка проблеми. У сучасному світі глобальні шоки стали невід'ємною складовою міжнародної та національної політико-економічної реальності. Пандемія COVID-19, повномасштабна війна в Україні, глобальні економічні кризи та порушення ланцюгів постачання – це впливає не лише на державний рівень управління, але й безпосередньо на функціонування місцевого самоврядування. Глобальні шоки створюють виклики для фінансової стійкості місцевих бюджетів, які мають забезпечувати базові послуги, реагувати на надзвичайні ситуації та підтримувати розвиток громад.

В українському контексті ця проблема набуває особливої гостроти. Реформа децентралізації надала громадам ширші повноваження і автономію у прийнятті рішень, проте супроводжувалася неоднорідним

рівнем фінансової спроможності. Кризові події показали: за відсутності належних інструментів ризик-менеджменту й фінансової адаптації частина громад залишається вразливою до зовнішніх шоків, що знижує ефективність децентралізаційних здобутків. Тому аналіз ризиків, пов'язаних із глобальними шоками, є ключовою передумовою формування сучасної, гнучкої та превентивної бюджетної політики на місцевому рівні.

Сьогодні місцеве самоврядування України діє в умовах поєднання воєнних загроз, економічної турбулентності та структурних дисбалансів. Громади одночасно стикаються із завданням забезпечення безперервності надання базових послуг та підтримки інфраструктури, з одного боку, і падінням дохідної бази та зростанням видаткових зобов'язань – з іншого. В таких умовах роль місцевих фінансів у підтриманні

стійкості держави набуває стратегічного значення.

Глобальні шоки вирізняються раптовістю настання, значними масштабами та комплексністю впливів. Так, пандемія COVID-19 спричинила різке зменшення податкових надходжень до місцевих бюджетів через спад активності малого й середнього бізнесу, скорочення ПДФО та необхідність збільшення фінансування соціальних програм. Громади опинилися перед необхідністю оперативно балансувати обмежені ресурси з новими й часто непередбачуваними потребами.

Ще масштабніший вплив має війна, що призвела до руйнування критичної інфраструктури, зменшення податкової бази, внутрішньої міграції та підвищеного соціального навантаження. Особливо гостро це відчують прифронтові та деокуповані території, які часто залишаються без власних стабільних джерел доходів і залежать від зовнішньої допомоги. Це вимагає нових підходів до бюджетного планування, включаючи механізми швидкого реагування та побудову фінансових резервів.

Таким чином, глобальні шоки перестали бути поодинокими аномаліями та перетворилися на постійний системний фактор, який органи місцевого самоврядування повинні враховувати у стратегічному плануванні. Забезпечення фіскальної стійкості на місцевому рівні потребує поєднання інституційної гнучкості, диверсифікації доходів та впровадження сучасних

інструментів управління ризиками. Лише за таких умов можливо гарантувати безперервність надання публічних послуг і підтримання розвитку територій навіть у періоди глибоких криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останнього десятиліття у світовій та національній науковій літературі простежується зростання інтересу до проблематики впливу глобальних шоків на систему публічних фінансів, зокрема – на фінансову стійкість місцевого самоврядування. Збільшення частоти та масштабності таких явищ, як пандемія COVID-19, повномасштабна війна в Україні та міжнародні фінансові кризи, зумовило перегляд усталених підходів до бюджетного планування та управління ризиками. В центрі уваги дослідників опинилися моделі фіскальної адаптації, що враховують не лише економічні параметри, але й політичну, соціальну та інституційну вразливість територіальних громад.

Серед ключових теоретичних концепцій варто відзначити підхід ендогенного ризику, розроблений Дж. Деніелссоном (Danielsson, LSE) [1], згідно з яким загроза для фінансової системи виникає переважно не від самого шоку, а від реакції на нього з боку економічних агентів. У площині місцевих фінансів це означає, що криза часто поглиблюється інституційною негнучкістю, несвоєчасними управлінськими рішеннями або браком стратегічного бачення (Danielsson, 2022) [1].

Другий вагомий підхід представлений у межах теорії бюджетної стійкості, яка трактує її

як здатність місцевих бюджетів зберігати можливість фінансування функцій органів місцевого самоврядування у кризових умовах. Ключовими детермінантами вважаються фінансова гнучкість, наявність резервів, швидкість реагування, диверсифікація доходів та інклюзивність процесу ухвалення рішень. Дослідження Світового банку (Mahul et al., 2019) [2] наголошують на необхідності запровадження страхових інструментів для покриття катастрофічних ризиків на місцевому рівні та створення фондів оперативного реагування (Business Perspectives, 2019) [2].

На мікрорівні, роботи (Becker et al., 2022) [3] демонструють значення організаційної адаптивності для виживання в умовах шоків. Висновки цих авторів, зроблені на прикладі українського бізнесу у період COVID-19 та війни, мають пряму аналогію з процесами кризового бюджетування у місцевому самоврядуванні, коли громади змінюють фінансові пріоритети та структуру видатків задля підтримання базових функцій.

Вітчизняні дослідження (Voznyak et al., 2024) [4] показують, що в умовах війни більшість громад продемонстрували помірний рівень бюджетної стійкості, однак близько 10 % залишаються у критично вразливому стані через залежність від міжбюджетних трансфертів і відсутність фінансових резервів. У працях Луніної І.О., Білоусової О.С. та Фролової Н.Б. (2022) [5] аналізується трансформація податково-бюджетної політики в умовах воєнного часу та

визначаються напрями мобілізації доходів і підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів з метою забезпечення обороноздатності та соціальної стабільності.

З макроекономічної перспективи, Городніченко Ю. [6, 7] пропонує концепцію відновлення України через використання фіскальних мультиплікаторів та стимулювання мобілізації внутрішніх ресурсів, підкреслюючи необхідність поєднання централізованої підтримки з інституційним зміцненням громад.

Додатковий вимір аналізу забезпечує теорія системних шоків та ефектів розриву ланцюгів постачання (Korovkin & Makarin, 2020) [8], яка вказує, що навіть віддалені від епіцентру кризи громади можуть зазнавати значних фінансових втрат через опосередковані економічні ефекти. Це актуалізує потребу у формуванні стійких регіональних економічних кластерів і розвитку співпраці територіальних громад.

Порівняння існуючих теоретичних і практичних підходів дозволяє дійти висновку, що ефективне реагування на глобальні шоки вимагає комплексної стратегії – від макроекономічної координації та міжнародної підтримки до впровадження гнучких і адаптивних механізмів бюджетування на рівні громад. У цьому контексті фінансова стійкість постає не лише економічною категорією, а й індикатором управлінської зрілості територіальних громад.

Мета дослідження – оцінити вплив глобальних шоків на стійкість

місцевих фінансів та визначити ефективні механізми адаптації органів місцевого самоврядування до кризових умов.

Виклад основного матеріалу дослідження. У XXI столітті зростає не лише кількість глобальних шоків, але й інтенсивність їхнього впливу на соціально-економічні системи різного рівня. Як зазначає Дж. Деніелссон (Danielsson, 2022) [9], сучасна фінансова система функціонує в умовах високої ендогенної нестабільності, де навіть локальні події можуть спричинити масштабні глобальні наслідки. До таких шоків належать пандемії (Baldwin & Weder di Mauro, 2020) [10], глобальні фінансові кризи (Reinhart & Rogoff, 2009) [1], військові конфлікти (Bondaruk, 2023; Korovkin & Makarin, 2020) [11, 12], енергетичні та продовольчі кризи (World Bank, Mahul et al., 2019) [2], а також кліматичні зміни (IPCC, 2022) [13]. В умовах відкритості національної економіки та інтегрованості фінансових потоків навіть екзогенні потрясіння, що виникають поза межами України, здатні провокувати глибокі бюджетні та соціально-економічні наслідки на рівні територіальних громад.

Глобальні шоки підривають фіскальну спроможність місцевих бюджетів, що підтверджують дослідження І. Луніної та співавторів (2022) [5], які акцентують увагу на падінні доходів унаслідок скорочення податкової бази та зростання витрат на кризове реагування. Зниження економічної активності, відтік платників податків, зміщення державних

пріоритетів у бік фінансування безпекових та соціальних потреб створюють ризики бюджетної нестабільності. Особливо вразливими є громади з низьким рівнем фінансової самодостатності, незначними резервами та обмеженим доступом до зовнішніх джерел фінансування (Voznyak & Patytska, 2024) [14].

Традиційні підходи до бюджетного планування, які передбачають відносну передбачуваність макроекономічних показників, в умовах глобальної турбулентності втрачають ефективність. Це обумовлює необхідність переходу до адаптивного фінансового менеджменту, що включає антикризове планування, диверсифікацію дохідних джерел, впровадження цифрових інструментів моніторингу та використання партнерських механізмів співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. Відсутність таких інструментів підвищує вразливість місцевих бюджетів до повторних кризових сценаріїв.

Паралельно з фінансовими викликами глобальні шоки створюють значне навантаження на інституційну спроможність органів місцевого самоврядування. Як свідчать дослідження (Nell et al., 2022) [15], у кризових умовах зростають запити з боку населення на соціальну підтримку, що за відсутності додаткових ресурсів підвищує соціальну напругу. У цих обставинах стратегічна відповідь повинна охоплювати як фінансові, так і організаційні інструменти

зміцнення локальної стійкості – від модернізації системи стратегічного планування до створення механізмів швидкого реагування на надзвичайні ситуації.

Таким чином, глобальні шоки слід розглядати як системний, довгостроковий і комплексний виклик, що вимагає від органів місцевого самоврядування переходу від реактивної до проактивної моделі управління. Забезпечення фінансової стійкості територіальних громад в умовах невизначеності виступає не лише запорукою ефективного функціонування місцевих інституцій, але й чинником макроекономічної стабільності та національної безпеки.

У науковій літературі виокремлюють п'ять основних типів глобальних шоків, релевантних для оцінки їхнього впливу на місцеві фінанси: фінансово-економічні (кризи, інфляційні хвилі, валютні коливання), соціальні (пандемії, міграційні кризи), політичні (збройні конфлікти, геополітичні напруження), екологічні (стихійні лиха, кліматичні катастрофи) та енергетичні (цінові шоки на енергоносії, перебої у постачанні ресурсів) (таблиця 1). Їхня взаємодія здатна формувати каскадні ефекти, що суттєво ускладнюють завдання фінансового планування та кризового управління на місцевому рівні.

Таблиця 1.

Типи глобальних шоків і їх вплив на місцеві бюджети

Типи	Природа глобальних шоків	Вплив на місцеві бюджети
Фінансово-економічні шоки	Включають фінансові кризи, девальвацію валюти, інфляційні процеси та зниження ділової активності	Впливають на доходи від податків до місцевих бюджетів та інвестиційні надходження
Соціальні шоки	Пандемії, масові міграції та демографічні кризи	Створюють додатковий тиск на системи охорони здоров'я та соціальні послуги, збільшуючи видатки місцевих бюджетів
Політичні шоки	Військові конфлікти, революції, геополітичні кризи	Супроводжуються руйнуванням інфраструктури, переміщенням населення та екстремними витратами на відновлення інфраструктури та допомогу внутрішньо переміщеним особам
Енергетичні шоки	Різке зростання цін на енергоносії, перебої з постачанням	Збільшують витрати на опалення, електропостачання та транспорт, знижуючи автономність місцевих бюджетів
Екологічні шоки	Стихійні лиха, зміни клімату, техногенні катастрофи	Викликають значні витрати на ліквідацію наслідків та відновлення об'єктів критичної інфраструктури.

Джерело: розроблено автором

Фінансово-економічні шоки призводять до зниження обсягів економічної активності в громадах, зменшення податкових надходжень,

втррати інвестиційної привабливості територій та скорочення зайнятості. Це безпосередньо позначається на доходній частині місцевих бюджетів,

особливо тих, що залежать від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), єдиного податку та надходжень від малого бізнесу. Такі ситуації вимагають перегляду бюджетних пріоритетів та скорочення видатків на капітальні інвестиції, розвиток інфраструктури й соціальні програми.

Пандемії, як соціальний тип глобального шоку, створюють безпрецедентне навантаження на системи охорони здоров'я, соціального забезпечення та комунальні послуги. Місцеві органи влади змушені оперативно перерозподіляти кошти на забезпечення медичних установ, закупівлю засобів індивідуального захисту, підтримку вразливих верств населення. При цьому відсутність стабільного зовнішнього фінансування та падіння доходів створює ризики невиконання бюджетних зобов'язань.

Політичні шоки, зокрема війна, як у випадку з повномасштабною агресією російської федерації проти України, мають найбільш руйнівний і комплексний характер. Вони супроводжуються руйнуванням інфраструктури, масовим переміщенням населення, розривом логістичних ланцюгів та знищенням виробничих потужностей. Це призводить не лише до втрат бюджетних надходжень, але й до необхідності екстрених видатків на забезпечення базових функцій життєдіяльності громад, підтримку внутрішньо переміщених осіб, відновлення критичної інфраструктури.

Енергетичні шоки, як наслідок міжнародних конфліктів або структурних змін у глобальній енергетиці, викликають зростання витрат на опалення, електропостачання та транспорт. Місцеві бюджети, особливо у північних та східних регіонах України, стають надто залежними від субвенцій і трансфертів, що знижує їхню фінансову автономію та зменшує можливості для довгострокового планування.

Таким чином, різні типи глобальних шоків мають різну природу, але їх спільною рисою є здатність порушувати бюджетну рівновагу на місцевому рівні. Для протидії цим ризикам необхідне формування стратегії фінансової стійкості, що включає розширення джерел доходів, створення стабілізаційних фондів, розвиток механізмів страхування ризиків та зміцнення управлінського потенціалу органів місцевого самоврядування.

Стійкість місцевих фінансів є визначальним чинником здатності органів місцевого самоврядування забезпечувати безперервне надання публічних послуг, підтримувати соціальну стабільність і реагувати на кризові ситуації. В умовах зростання частоти глобальних шоків (війна, пандемії, економічні кризи) питання забезпечення фінансової спроможності громад є надзвичайно важливим. Підвищення стійкості місцевих фінансів вимагає системного підходу, що охоплює як фіскальні, так і інституційні, нормативні та управлінські заходи. Нижче подано узагальнену аналітичну матрицю адаптаційних

заходів для місцевих фінансів у період глобальних шоків (таблиця 2), що демонструє основні типи глобальних шоків, їх безпосередній вплив на фінансову спроможність

органів місцевого самоврядування та запропоновані стратегічні шляхи підвищення стійкості місцевих бюджетів.

Таблиця 2.

Аналітична матриця адаптаційних заходів для місцевих фінансів у період глобальних шоків

Типи глобальних шоків	Вплив на місцеві бюджети	Підвищення стійкості місцевих бюджетів	Конкретні заходи	Очікуваний результат
Фінансово-економічні шоки.	Зниження податкових надходжень, зниження надходжень інвестицій.	Диверсифікація джерел доходів місцевих бюджетів, підвищення ефективності управління видатками,	Розширення бази місцевих податків і зборів. Стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Залучення інвестицій через публічно-приватне партнерство.	Зменшення залежності від трансфертів і зовнішніх надходжень.
		Формування стабілізаційних механізмів.	Створення стабілізаційного (резервного) фонду. Використання страхових інструментів та механізмів короткострокового кредитування.	Здатність швидко реагувати на непередбачувані події.
		Удосконалення стратегічного бюджетного планування.	Оптимізація управління видатками, посилення автономії місцевого самоврядування та залучення громадськості до бюджетного процесу. Залучення інвестицій в інфраструктуру.	Підвищення якості управлінських рішень і довіри до органів місцевого самоврядування.
Соціальні шоки.	Зростання соціальних видатків місцевих бюджетів.	Координація дій з партнерами.	Взаємодія з міжнародними партнерами. Використання програм соціального захисту. Співпраця з неурядовими організаціями.	Оперативна мобілізація ресурсів.
Політичні шоки.	Зростання витрат на відновлення інфраструктури.	Координація дій органів місцевої та державної влади.	Узгодження дій органів місцевої та державної влади під час криз.	Скоординована підтримка громад.
		Розвиток цифрових фінансових інструментів та систем управління даними.	Впровадження електронних сервісів управління бюджетом. Публічна звітність та відкриті дані.	Зростання довіри громадян, скорочення корупційних ризиків.
Енергетичні шоки.	Зростання комунальних витрат, що знижує автономність місцевих бюджетів.	Енергоефективність і альтернативна енергетика.	Використання програм енергоефективності та альтернативних джерел енергії.	Зменшення енергозалежності та витрат на комунальні послуги.
Екологічні шоки.	Зростання витрат на ліквідацію наслідків стихійних лих.	Урахування екологічних та кліматичних ризиків.	Інтеграція кліматичних та екологічних ризиків у бюджетне планування, страхування ризиків.	Зменшення втрат на ліквідацію наслідків від надзвичайних подій.

Джерело: розроблено автором

Однією з ключових стратегій забезпечення стійкості місцевих фінансів є диверсифікація джерел доходів бюджетів. Залежність від одного джерела, зокрема податку на доходи фізичних осіб, значно підвищує ризики бюджетної нестабільності при зовнішніх шоках. У світлі міжнародного досвіду, зокрема зазначеного в доповідях Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) [16], рекомендовано розширити джерела доходів шляхом введення місцевих зборів, плати за користування активами, напрямів туристичної політики, а також через довгострокову політику підтримки інвестицій (OECD, 2021) OECD [16].

Крім того, важливим механізмом стабілізації місцевих бюджетів є створення резервних фондів. Громади мають резервувати частину доходів під час сприятливих економічних періодів для використання у кризові моменти, що відповідає передовому досвіду бюджетного менеджменту. В Україні такий підхід ще не має широкого поширення на місцевому рівні, що вимагає змін у Бюджетному кодексі та місцевій практиці фінансового планування.

Особливу роль у зміцненні стійкості місцевих фінансів відіграє удосконалення системи стратегічного бюджетного планування. Застосування середньострокового бюджетного планування, інтеграція цілей розвитку громад у процес складання бюджету, розробка сценаріїв на випадок шоків – усе це підвищує здатність органів місцевої влади адаптуватися до змін. Багаторічне

планування, інтеграція фінансових цілей розвитку та сценарне моделювання підвищують адаптивність бюджету до економічних, кліматичних та фінансових потрясінь (OpenGov, 2023) OpenGov [17]. Необхідною умовою є розробка антикризових сценаріїв та бюджетів на основі ризик-аналізу, з урахуванням потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз.

Важливим фактором стійкості є підвищення ефективності управління видатками. Заходи щодо оптимізації бюджетних програм, аналізу ефективності витрат [11], а також цифровізації бюджетного процесу дозволяють зменшити втрати ресурсів, уникнути дублювання функцій і забезпечити прозорість використання коштів. Перехід до структурно збалансованого, прозорого бюджетування сприяє зменшенню ресурсних втрат та зростанню довіри громадян (World Bank, 2022) [18]. У цьому контексті значну увагу слід приділяти підвищенню професійної спроможності фінансових органів на місцевому рівні. Ефективне управління видатками має ґрунтуватися на оптимізації програм, аналізі результативності витрат і широкому використанні цифрових інструментів.

Окремим напрямом є розширення доступу місцевих громад до фінансових ринків. Місцеві запозичення можуть стати інструментом стабілізації в умовах тимчасового дефіциту ресурсів, за умови дотримання принципів фінансової відповідальності. Проте в Україні цей інструмент

використовується обмежено, переважно великими містами. Законодавче й інституційне вдосконалення механізмів місцевих запозичень могло б створити передумови для ширшого використання коштів від позик на розвиток територіальних громад.

У контексті зовнішніх шоків особливого значення набуває координація дій органів місцевої та державної влади, а також взаємодія з міжнародними партнерами. Централізована допомога у вигляді субвенцій, грантів або технічної підтримки має супроводжуватись прозорими механізмами розподілу та контролю. Водночас громади повинні мати інституційну спроможність ефективно використовувати надані ресурси, що вимагає належної підготовки персоналу.

Інституційний вимір стійкості також включає посилення автономії місцевого самоврядування, зокрема, через розширення фінансових повноважень громад, спрощення процедур прийняття рішень щодо розподілу ресурсів, зменшення залежності від трансфертів. При цьому децентралізація має супроводжуватись чіткою відповідальністю та підзвітністю перед громадянами.

Важливим елементом довгострокової стійкості є розвиток цифрових фінансових інструментів та систем управління даними. Впровадження електронних платформ моніторингу фінансів, відкритих бюджетів, автоматизованих систем аналітики дозволяє не лише покращити прозорість, а й приймати

управлінські рішення на основі даних у режимі реального часу, що є важливим під час криз.

Підвищенню стійкості також сприяє інтеграція кліматичних та екологічних ризиків у бюджетне планування. Це новий, але важливий аспект, який передбачає, що громади повинні враховувати потенційні наслідки змін клімату (посухи, повені, зсуви) при плануванні інфраструктурних та соціальних видатків, що, в свою чергу, дозволить уникати втрат у майбутньому.

Отже, підвищення стійкості місцевих фінансів є багатовимірним процесом, що потребує комплексних змін як у системі фінансового управління, так і в інституційному середовищі. Лише за умов політичної волі, професіоналізації місцевого самоврядування, доступу до сучасних інструментів та чіткої стратегії ризик-менеджменту можна забезпечити довгострокову фінансову стабільність українських громад в умовах глобальних викликів.

Висновки. Дослідження показало, що глобальні шоки можна умовно поділити на п'ять основних типів: фінансово-економічні, соціальні, політичні, екологічні та енергетичні. Кожен із них має специфічний характер впливу на місцеві бюджети, змінюючи баланс доходів і видатків та вимагаючи різних управлінських підходів для подолання наслідків. Економічні шоки зменшують податкові надходження та інвестиційні потоки, соціальні – збільшують навантаження на систему охорони здоров'я та соціальні програми,

політичні – призводять до руйнування інфраструктури та значних витрат на її відновлення, екологічні – створюють додаткові видатки на ліквідацію наслідків стихійних лих, а енергетичні – збільшують витрати на комунальні послуги та знижують бюджетну автономність. Аналіз впливу цих шоків виявив, що їх наслідки взаємопов'язані та можуть накладатися один на одного, створюючи комбіновані кризи. Така ситуація посилює вразливість місцевих фінансів і потребує системної підготовки органів місцевого самоврядування до комплексного реагування.

Дослідження сучасних підходів свідчить про необхідність переходу від реактивної моделі фінансового управління до проактивної, що передбачає розробку превентивних інструментів. Це включає створення стабілізаційних та резервних фондів, диверсифікацію джерел доходів, а також використання інноваційних фінансових інструментів для зменшення залежності від зовнішніх факторів. Аналіз досвіду України показує, що ключову роль у підвищенні стійкості відіграють не

лише фінансові резерви, а й інституційна спроможність органів місцевого самоврядування. Сильні управлінські практики, ефективна комунікація з громадськістю та прозорість бюджетного процесу сприяють швидшій адаптації до кризових умов. Важливою складовою є інтеграція управління ризиками у систему стратегічного планування розвитку територіальних громад. Використання сценарного аналізу, прогнозування бюджетних показників за умов різних кризових сценаріїв та залучення громадськості до прийняття рішень підвищує ефективність реагування на шоки.

Отже, протидія негативному впливу глобальних шоків на місцеві фінанси потребує комплексного підходу, що поєднує класифікацію ризиків, своєчасне прогнозування та впровадження багаторівневих механізмів захисту. Лише системне поєднання фінансових, організаційних та аналітичних інструментів дозволить громадам зберегти фінансову стабільність і забезпечити безперервність надання публічних послуг навіть у періоди глобальних потрясінь.

References

- Danielsson, J., Shin, H.S., Zigrand, J.P. (2012). *Endogenous and Systemic Risk. Quantifying Systemic Risk*. University of Chicago Press, 72–112.
<https://doi.org/10.7208/chicago/9780226921969.003.0004>
- Mahul O., Signer B. L., Hamada H., Gamper C. D., Xu R. (2019). *Boosting financial resilience to disaster shocks: Good practices and new frontiers (World Bank Technical Contribution to the 2019 G20 Finance Ministers' and Central Bank Governors' Meeting)*. World Bank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/239311559902020973>
- Becker T., Bilan O., Eichengreen B., Fedyk A., Dombrovskis V., Gorodnichenko Y., Mylovanov T., Nell J., Shapoval N., Sologub I., Roland G., Weder di Mauro B. (2022). *Financing democracy: Why and how partners should support Ukraine*. CEPR Policy Insight 124. URL: <https://cepr.org/system/files/publication-files/195072->

[policy insight 124 financing democracy why and how partners should support ukraine.pdf](#)

- Voznyak H., Patytska K., Mulska O., Zherybylo I., Sorokovyi D. (2024). Resilience of territorial communities amid the war against Ukraine: The role of budgetary instruments. *Public and Municipal Finance*. 13(1), 41–54. DOI: [https://doi.org/10.21511/pmf.13\(1\).2024.04](https://doi.org/10.21511/pmf.13(1).2024.04)
<https://www.businessperspectives.org/index.php/journals/public-and-municipal-finance/issue-453/resilience-of-territorial-communities-amid-the-war-against-ukraine-the-role-of-budgetary-instruments>
- Lunina, I.O., Bilousova, O.S., Frolova, N.B. (2022). Osoblyvosti formuvannia fiskalnoho prostoru u voiennyi ta postvoiennyi periody. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 4, 20–28. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=i&z=5i6i&i=3> [in Ukrainian].
- Gorodnichenko Y., Sologoub I. (2023, 8 грудня). Russian revanchism must be defeated in Ukraine. Project Syndicate. URL: <https://prosyn.org/3c8BPi4>
- Gorodnichenko Y., Fedyk A., Sologoub I. (2022, 20 липня). How to organize reconstruction aid for post-war Ukraine. Project Syndicate. URL: <https://prosyn.org/AdItvjq>
- Korovkin V., Makarin A. (2020). Production Networks and War. *arXiv Preprint*, arXiv:2011.14756. URL: <https://arxiv.org/abs/2011.14756>
- Danielsson, J., Shin, H. S., & Zigrand, J.-P. (2011). Endogenous and systemic risk. *London School of Economics, FMG Discussion Paper No. 665*. URL: <https://www.riskresearch.org/files/DanielssonShinZigrand2013.pdf>
- Baldwin, R., Weder di Mauro, B. (Eds.). (2020). *Economics in the Time of COVID-19*. CEPR Press. URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/economics-time-covid-19>
- Bondaruk, T.H. (2023). Fiskalna polityka Ukrainy yak chynnyk staloho rozvytku terytorii v umovakh voiennoho stanu. *Ekonomichni horyzonty – Economic horizons*, 3(25), 57–67. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/286686> [in Ukrainian].
- Korovkin, V., & Makarin, A. (2023). Conflict and intergroup trade: Evidence from the 2014 Russia-Ukraine crisis. *American Economic Review*, 113(1), 34–70. <https://doi.org/10.1257/aer.20191701>
- IPCC (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability* — офіційний вебсайт з можливістю безкоштовного завантаження різних версій звіту, включаючи Summary for Policymakers, Technical Summary та Complete Report: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/>
- Voznyak H., Mulska O., Kaplenko H., Sorokovyi D., Patytska K. (2023). Financial determinants of ensuring the resilience of Ukrainian regions. *Investment Management and Financial Innovations*. 20(4): 83–98. DOI: 10.21511/imfi.20(4).2023.08. URL: <https://www.businessperspectives.org/index.php/journals/investment-management-and-financial-innovations/issue-443/financial-determinants-of-ensuring-the-resilience-of-ukrainian-regions>
- Nell J., Bilan O., Becker T., Gorodnichenko Y., Mylovanov T., Shapoval N. (2022). Financing Ukraine's Victory: Why and How. *CEPR Policy Insight*. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/financing-ukraines-victory-why-and-how>
- OECD. (2021). *Fiscal Federalism 2022: Making decentralisation work*. OECD Publishing. Retrieved from https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/12/fiscal-federalism-2022_4443f72f/201c75b6-en.pdf
- OpenGov. (2023). Strategic budgeting: Improving resource allocation for better outcomes. Retrieved from <https://opengov.com/strategic-budgeting/>
- World Bank. (2022). *Public expenditure review: Strengthening fiscal resilience*. World Bank Publications. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/78ea333c-c204-5095-bcff-80e54729fa21>